

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ,
ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ
КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ**

**МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської науково-практичної конференції**

21 липня 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2023

Оргкомітет конференції:

Голова:

Д. В. Швець, ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України

Заступник голови:

М. В. Корнієнко, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Члени оргкомітету:

Н. В. Домброван, начальник відділу організації наукової роботи, кандидат юридичних наук;

В. Я. Конопельський, завідувач кафедри кримінального права та кримінології, доктор юридичних наук, професор;

Г. К. Тетерятник, завідувач кафедри кримінального процесу, доктор юридичних наук, професор;

С. О. Єгоров, завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 липня 2023 р.). – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 256 с.

ISBN 978-617-8263-62-1

УДК 343.322(062.552)

ISBN 978-617-8263-62-1

© ОДУВС, 2023

ПИТАННЯ ВІДМЕЖУВАННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ ВІД СУМІЖНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Будяченко О. М.

*доцент кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

Дробишевська В. В.

*студентка 2 курсу спеціальності «Правоохоронна діяльність»
Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У 2022 році 24 лютого, Україна зіткнулась зі збройною агресією російської федерації. Цього разу нашій державі довелось протистояти

вже повномасштабному вторгненню в Україну збройних сил росії, що і досі триває. У цей час нагальним стало питання, чи забезпечували приписи чинного станом на 24 лютого 2022 р. кримінального законодавства (зокрема, через абстрактність формулювань, використаних у ст. 111 Кримінального кодексу України (далі – КК) «Державна зрада») можливість надання належної оцінки діям осіб, які в різних формах допомагають державі-агресору в інформаційній, освітній, політичній, військовій, адміністративній, господарській та трудовій сферах.

Саме тому одним з найперших рішень, прийнятих Верховною Радою України (далі – ВРУ) для вирішення цього питання було додати до розділу I Основної частини Кримінального кодексу наступні статті 111-1 «Колабораційна діяльність» та 111-2 «Пособництво державі-агресору» [1].

У свою чергу перед науковцями постали логічні питання, щодо відмежування колабораціонізму від державної зради та інших суміжних кримінальних правопорушень. Перейдемо до безпосереднього аналізу таких кримінальних правопорушень, як державна зрада, колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору.

По-перше, як ми визначились раніше, державна зрада – діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [2, ст. 111].

А колабораційна діяльність, у свою чергу, охоплює значну кількість складів кримінальних правопорушень, однак вони всі акцентують увагу саме на співпраці з державою-агресором.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення як при державній зраді, так і при колабораційній діяльності є національна безпека України, під якою слід розуміти стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від потенційних та реальних загроз.

Частиною 8 ст. 111-1 КК України передбачено існування додаткового безпосереднього об'єкта, яким може бути здоров'я та життя людини і громадянина. Щодо об'єктивної сторони, то державна зрада може вчинятися лише у тих конфігурації, яка прямо передбачена ст. 111 КК України: 1) перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту; 2) шпигунство; 3) надання іноземній

державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [3, с. 1–3].

Особливістю суб'єкта є те, що державна зрада завжди вчиняється спеціальним суб'єктом громадянином України, а колабораційна діяльність – ні, адже немає певної вказівки на громадянина України [4, с. 127–129].

У свою чергу стаття 111-1 КК України складається з восьми частин, кожна з яких є, по суті, окремим складом кримінального правопорушення. Вона стосується різних варіантів добровільної співпраці з ворогом у період збройної агресії та тимчасової окупації України.

Таким чином, колабораціонізм, на відміну від державної зради, може здійснюватися лише в умовах збройної агресії та тимчасової окупації. Слід також зазначити, що кримінальна відповідальність може наставати лише за діяння, вчинені особою добровільно, а не на підставі примусу.

Крім того суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень визначається прямим або непрямым умислом. Частина 3 статті 111-1 КК України характеризується спеціальною метою злочину, а саме: 1) сприяння збройній агресії проти України, 2) встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, 3) уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України ч. 6 ст. 111-1 вчинення дій на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних організацій та/або з метою уникнення відповідальності за збройну агресію проти України.

Стосовно статті 111-2 КК України, то по-перше, необхідно окреслити коло діянь, передбачених цією статтею. Ними є наступні діяння є: 1) виконання рішень чи дій держави-агресора, збройних організацій або окупаційної адміністрації держави-агресора; 2) підтримка таких рішень чи дій держави-агресора, збройних організацій або окупаційної адміністрації держави-агресора; 3) сприяння виконанню таких рішень чи дій; добровільне збирання матеріальних цінностей або інших активів на користь держави-агресора, збройних організацій або окупаційної адміністрації держави-агресора;

Слід також зазначити, що: а) за статтею 111-2 КК України кваліфікуються лише вищезазначені діяння, вчинені з відповідною метою, а саме завдання шкоди Україні б) суб'єктом розглядуваного кримінального правопорушення є не лише громадяни України,

а й іноземці та особи без громадянства, за винятком громадян держави-агресору.

Виходячи з цього, пособництво державі-агресору частково відмежовується від державної зради (ст. 111 КК) та деяких форм колабораціонізму, а саме, частини 1, 2, 3, 5, 7 статті 111-1 КК України, за вчинення яких кримінальну відповідальність можуть нести лише громадяни України.

Крім того під час аналізу даних статей було виявлено наступні проблеми, а саме: 1) певне дублювання законодавчого матеріалу; 2) неспіврозмірність покарання. Зупинимось на кожному з питань окремо.

Так дублювання законодавчого матеріалу простежується, якщо взяти до уваги статтю 111-2 КК України де йдеться про підготовку та/або передачу матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора та частину 4 статті 111-1 КК України де фактично вказано теж саме твердження.

Також певне занепокоєння та незрозумілість викликає питання покарання у цих випадках через те, що, попри згадану фактичну тотожність аналізованих дій, у санкціях порівнюваних кримінально-правових норм містяться явно неспівмірні за суворістю покарання, якщо за пособництво передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 10 до 12 років, то покарання за статтею 111-1 частиною 4 передбачає максимально суворе покарання у виді позбавлення волі на строк від 3 до 5 років (як альтернатива фігурує штраф до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Враховуючи вищезазначені обставини неможливо не згадати про принципи правової визначеності, що вимагає чіткості, зрозумілості та однозначності правової норми, які за своєю суттю є вимогами до її формулювання, тобто стосуються лише процесу правотворчості, а реалізація їх у переважній більшості залежить від рівня володіння нормотворцем юридичною технікою [5, с. 1–2].

Відповідно до вимог принципу правової визначеності, у разі наявності неточностей, неясності або неузгодженості в позитивному праві правозастосовні органи повинні тлумачити норми на користь невідомої сторони (коли одна зі сторін у спорі є представник держави або органу місцевого самоврядування). Це пов'язано з тим, що якщо держава не може гарантувати видання чітких правил, то саме вона має розплачуватися за свої помилки. Це так зване переважне правило, яке пояснюється у найбільш сприятливий для цієї особи спосіб.

Тому передачу матеріальних ресурсів збройним силам держави-агресора все ж таки слід розглядати як таку, що підпадає під дію частини четвертої статті 111-1 КК України, яка, до речі, не вимагає доведення мети заподіяння шкоди Україні. Але нажаль питання неспіврозмірності на цьому не закінчується ще одним прикладом може стати знову ж таки стаття 111-2, що передбачає не публічну підтримку дій держави-агресора, що карається позбавленням волі на строк аж до 12 років (ст. 111-2 КК України), тоді як відповідно до ч. 1 ст. 111-1 КК України передбачає публічні заклики до підтримки таких рішень, карається лише позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Отже враховуючи вищевикладений матеріал можна дійти наступних висновків: наразі не можна провести чітку межу між державною зрадою, колабораціонізмом та пособництво державі-агресору. Проведений аналіз статей також засвідчив, що ми маємо окремі статті, які описують майже ідентичні діяння.

Аналіз питання відмежування колабораційної діяльності від суміжних кримінальних правопорушень залишається не врегульованим належним чином, що дає підставу вважати перспективним напрямом подальших досліджень. Незважаючи на повномасштабне вторгнення та воєнний стан, діяльність нашої держави у законодавчому аспекті активно продовжується.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 року № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення 19.06.2022).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 02.07.2023)
3. Василенко Ю. В. До питання про відмежування колабораційної діяльності від державної зради. м. Київ, 2022 р. С. 1–2. URL: <http://surl.li/ftqvc>
4. Боднар В. М. Державна зрада чи колабораціонізм? *Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 2022 р. С. 127–129.
5. Приймак А. М. Принцип правової визначеності: поняття та окремі аспекти. *Наукові записки НаУКМА*. 2010. Т. 103: Юридичні науки.

C. 53–55. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a3528eec-9013-4c68-9810-35a71be6597d/content>

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ЩОДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
Боровська О. О.	51
ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ	
Братель С. Г., Донцов Д. Ю.	55
ПИТАННЯ ВІДМЕЖУВАННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ ВІД СУМІЖНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	
Будяченко О. М., Дробішевська В. В.	58
ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022–2023 РР.)	
Вайда Т. С.	63
ДО ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	
Вихристюк К. О., Албул С. В.	70
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УЧАСТЬ У СКЛАДІ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ У ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ	
Вівровський М. О., Чекарьова І. М.	73
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
Воронцов А. В., Цюпко Д. В.	76
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ	
Деренько О. І., Теслюк І. О.	80
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Єгоров С. О., Гоцуляк А. В.	83
ДО ПИТАННЯ ВЛАСТИВОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ	
Желновач Є. Г., Гончарук О. М.	85
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ	
Загорюк С. С., Чекарьова І. М.	87
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУЛЮВАННЯ ОБСТАВИН, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ З'ЯСУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Коваленко А. В.	90
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	
Колодій Д. В., Албул С. В.	93